

NACIONALNI PROGRAM VARSTVA OKOLJA – NVPO

Področje: RAVNANJE Z ODPADKI

3.1 Ocena stanja:

Stanje posameznih sestavin okolja se je po naglem slabšanju v obdobju najhitrejše povojne industrializacije in urbanizacije ustalilo, vendar na stopnji, ki terja bistveno uspešnejši in učinkovitejši odziv družbe. Po osamosvojitvi države se je delno izboljšala kakovost površinskih voda in zraka, kakovost nekaterih podtalnic pa se slabša. Problematično ostaja ravnanje s komunalnimi in industrijskimi odpadki. Na izboljševanje kvalitete površinskih voda je najbolj vplivalo zmanjšanje obsega fizične proizvodnje (zaprte nekaterih večjih onesnaževalcev), pri zraku pa so pozitivni rezultati odsev pospešenega prehoda na uporabo okolju prijaznejših goriv in sistemov ogrevanja ter izvedenih projektov odžveplevanja v termoenergetskih objektih. V Sloveniji še niso obvladani vzroki ogrožanja biotske in krajinske raznovrstnosti ter elementov nežive narave, zaradi česar je ogrožen pomemben vir nadaljnega obstoja in razvoja družbe. Pri tem se stanje še slabša.

Ravnanje z odpadki. Ravnanje z odpadki je ena najslabše rešenih nalog v okviru varstva okolja v Sloveniji. Odlaganje na lokalne (občinske) deponije je praktično edina možnost ravnanja s komunalnimi in pretežno tudi z industrijskimi odpadki, pri čemer pa so ta odlagališča pogosto neprimerno locirana, tehnično neustrezna (netesnjena, neodplinjena, poplavna oz. v dosegu talnih vod ...), povrh vsega pa že pretežno zapolnjena. V Sloveniji je 50.000–60.000 divjih odlagališč odpadkov. Posledica neustreznega ravnanja z odpadki je tudi prekomerno sproščanje metana iz odlagališč odpadkov, kar prispeva okoli 5 % k celotni emisiji toplogrednih plinov v Sloveniji. Mnogo deponij nima ustrezne dokumentacije in urejenega pravnega statusa. Ločeno zbiranje komunalnih odpadkov po gospodinjstvih imajo organizirano le v nekaterih občinah. Problem predelave ločeno zbranih odpadkov ni ustrezno rešen. Industrija največkrat odlaga svoje odpadke skupaj s komunalnimi, razen v posameznih primerih, ko imajo podjetja svoja odlagališča za nekatere vrste nevarnih odpadkov ali posamezne monodeponije, npr. halde za razne jalovine, žindre in pepele. Izvoz nekaterih vrst nevarnih odpadkov (npr. stare barve, laki, topila ...) v skladu s postopki Baselske konvencije (Ur.l.RS, št. 48/93 – MP, št. 15/93) je za marsikatero vejo industrije edina možnost. Nekatera podjetja imajo lastne sežigne naprave kot del tehnoloških postopkov. Sežiga odpadkov v industrijskih termičnih procesih je zaradi odpora javnosti malo, čeprav so ekološko sprejemljive tehnične možnosti za to velike (npr. cementne peči).

Zbiranje nekaterih sekundarnih surovin v industriji in komunalni je razmeroma tradicionalno in uspešno, čeprav se je zaradi izgube trga nekdanje Jugoslavije promet s sekundarnimi surovinami nekoliko zmanjšal (indeks 1994/89 znaša 65 %). Najuspešnejše je zbiranje železa, jekla, barvnih kovin, stekla, papirja, tekstila in plastike. Glavni delež teh materialov nastaja in se zbere v industriji, komunalna prispeva malo.

Za nekatere vrste komunalnih odpadkov, ki jih v EU že zelo učinkovito zbirajo in reciklirajo, pri nas še nimamo urejenega zbiranja, npr. aluminijaste pločevinke, polietilenske platenke (oboje embalaža za pijače), embalažni stiropor, lesene gajbice za sadje/zelenjavo, odpadna oblačila, belo tehniko, aparate, ki vsebujejo elektronska vezja, stare avtomobile itd. Embalažni del odpadkov se bo v bližnji prihodnosti moral radikalno zmanjšati zaradi uveljavljanja nove smernice EU o embalaži (CD 94/62 EC, 1994).

Na začetku je zbiranje in sortiranje nevarnih komponent, ki so pomešane med komunalne odpadke (baterije in akumulatorji, ostanki pesticidov, stare barve in organska topila, stara zdravila ipd). Ni še definiran sistem za ravnanje z zbranimi materiali do dokončnega uničenja oziroma reciklaže.

Pomemben korak v smeri izboljšanja stanja predstavlja dokument *Strateške usmeritve Slovenije na področju ravnanja z odpadki – Problemi in specifičnost pri približevanju Evropi* (sprejet na Vladi RS 1. avgusta 1996) s katerim so opredeljene osnovne usmeritve in cilji na področju odpadkov ter hierarhija možnih načinov ravnanja z odpadki, ob upoštevanju razvoja gospodarstva in vključevanja v evropske integracijske procese. Strateške usmeritve so sestavni del NPVO, ki v programskem delu samo povzema bistvene cilje in usmeritve ter ukrepe za izboljšanje stanja.

V nadaljevanju so prikazani dejavniki stopnjevanja in zmanjševanja pritiskov na okolje.

Dejavniki stopnjevanja pritiskov na okolje	Dejavniki zmanjševanja pritiskov na okolje
<ul style="list-style-type: none"> • oživljanje gospodarstva z nevarnostjo vzpostavitve podobnega onesnaževalnega vzorca kot pred obdobjem gospodarske krize, • intenzifikacija primernih in opuščanju manj primernih površin lahko ogrozi tradicionalna občutljiva razmerja med človekom in naravo, • pričakuje se povečan vnos genetsko spremenjenih organizmov v okolje, • povečana ogroženost rastlinskih in živalskih vrst zaradi hidrotehničnih in agrotehničnih posegov, izgradnje avtocest, vnašanja tujih rastlinskih in živalskih vrst, • naraščanje rekreacije ter nevarnost okoljsko neobvladanega prodora turizma na območja najboljčutljivejših (in turistično atraktivnih) ekosistemov itd., • sproščanje zasebne iniciative, ki bo terjala nove lokacije in bo brez vzpostavljanja državne funkcije varstva okolja vodilo v nadaljnje ogrožanje okolja in biotske raznovrstnosti, • podrejanje okoljskih ciljev drugim, predvsem kratkoročnim (socialnim in drugim) interesom, • povečan pritisk na tranzitni tovorni promet in s tem povečevanje emisij iz prometa, • povečan promet bo po ocenah prispeval k povečanju emisij v ozračje, • poskusi vnosa "umazanih" in cenejših tehnologij zunanjih investitorjev. 	<ul style="list-style-type: none"> • dograjevanje pravnih in ekonomskih inštrumentov varovanja okolja v skladu z zahtevami pri uskladitvi s stanjem varstva v razvitih državah, • izpolnjevanje že prevzetih mednarodnih obveznosti (npr. Konvencija o biološki raznovrstnosti) ali tistih, ki jih bo država prevzela ob priključitvi EU (npr. Smernice za varstvo ptičev, Smernice za varstvo flore, favne in habitatov), • inštitucionalna krepitev na vseh ravneh ter okrepljen nadzor nad viri ogrožanja okolja, • prilagajanje izvozne industrije (predvsem tistih panog, ki proizvajajo končne izdelke) okoljskim standardom EU, • realizacija sanacijskih programov na osnovi "okoljskih rezervacij" v procesu lastninjenja podjetij, • dvig stopnje okoljske zavesti in povečanje znanj o okoljski problematiki • prestrukturiranje slovenskega kmetijstva na podlagi pričakovanih finančnih spodbud za ohranjanje tradicionalnih oblik kmetijstva v skladu s politiko EU.

Prednostni cilji Slovenije na prehodu v tretje tisočletje so:

- **uspešno dokončanje zastavljenih programov varstva zraka, in njihovo dopolnitev s programi zmanjševanja imisijskih koncentracij troposferskega ozona in drugih škodljivih snovi ter emisij toplogrednih plinov,**
- **izboljšanje stanja vodnega okolja,**
- **uveljavitev sodobnih oblik ravnanja z odpadki,**
- **ohranjanje in varstvo biotske raznovrstnosti in genskih virov.**
- **krepitev inštitucij varstva okolja na vseh ravneh,**

5. NPVO – ISKANJE POTI MED ŽELENIM IN MOŽNIM

5.1 *Temeljna načela prihodnjega urejanja okoljskih vprašanj*

Zasuk k trajnostnemu razvoju

Čas prehoda je predvsem priložnost za spremembe po načelu trajnosti. Koncept trajnosti razvoja v tem dokumentu razumemo predvsem kot vzvod spreminjanja sedanjih vzorcev proizvodnje in porabe, oziroma, v najširšem pomenu, sedanjega razmerja med naravo in družbo. Cilj trajnostnega razvoja ne bo dosežen s tem nacionalnim programom, vendar pa bo izvedba opredeljenih ukrepov in predvsem zamišljen sistem rednega spremljanja izvajanja pomemben korak v uresničevanju tega načela. Med drugim to predpostavlja tudi:

- trajnost aktivnosti človeka in nemoteni razvoj v prihodnosti sta odvisna od ustreznega gospodarjenja z okoljem in naravnimi viri;
- zaloge naravnih virov in zmogljivosti so končne, kar zahteva smotno obvladovanje tokov snovi in energije v celotnem ciklusu, od pridobivanja do uporabe;

- vsak posameznik se mora zavedati neobnovljivosti nekaterih naravnih virov in tega, da gre vsaka poraba naravnih virov na račun nekoga drugega.

Skrb za trajnostni razvoj je izrecno opredeljena kot vse pomembnejša strateška naloga države, ki mora najti svoje mesto v okviru razvojnih usmeritev vseh razvojnih sektorjev.

Bolje preprečevati kot zdraviti

Sodobni koncepti varstva okolja temeljijo na preprečevanju pojava obremenjenosti okolja. V Sloveniji smo pred obsežno nadomestitvijo zastarelih tehnologij, kar je pomembna priložnost, če jo bomo izkoristili na okolju sprejemljiv način, z doslednim upoštevanjem načela preventive. Modernizacija in optimizacija tehnoloških procesov je pomembna tudi zaradi pozitivnega ekonomskega učinka ob racionalnejši uporabi surovin in energije. Ob tem že pri samem viru prihaja v ospredje problem ravnanja z odpadki, s tem pa nujnost razvoja ekonomskega in zakonodajnega sistema, ki zagotavlja smotno rabo surovin in energije z minimalizacijo emisij. Uvajanje novih tehnologij in procesa racionalne uporabe surovin in energije je proces, ki je neločljivo povezan z izobraževanjem in zagotovljenimi informacijami.

6. AKCIJSKI PROGRAM DO LETA 2008, Z OPREDELITVIJO KONKRETNIH UKREPOV DO LETA 2003

6.1.2 Ravnanje z odpadki

Podrobna razčlenitev ciljev: Strateške usmeritve RS za ravnanje z odpadki – EPA 1595/1996 (MOP) so integralni del NPVO

Odgovorno ministrstvo: Ministrstvo za okolje in prostor

Odpadki so eno najslabše rešenih področij varstva okolja v Sloveniji in pomemben vir onesnaževanja in ogrožanja vseh sestavin okolja. Nakopičeni problemi pri ravnanju z odpadki so večplastni in izvirajo iz dosedanjega družbenega odnosa do odpadkov in načina ravnanja z njimi, iz pomanjkanja navpične in vodoravne upravne in strokovne usklajenosti in organiziranosti, pomanjkanja pravnih predpisov in ekonomskih ukrepov, iz geoloških in hidroloških značilnosti slovenskega prostora, značilnega vzorca poseljenosti in za slovenski prostor čedalje značilnejših pojavov NIMBY (ne na mojem dvorišču) in NIMET (ne v času mojega mandata).

Prevladujejo neustrezne oblike ravnanja z odpadki vseh vrst. Vsi dosedanja poizkusi reševanja problematike odpadkov niso dali opaznejših rezultatov. Nekoliko boljši položaj je samo na področju zbiranja sekundarnih surovin v industriji, vendar je v novih ekonomskih razmerah tudi ta sektor zašel v krizo.

Razreševanje problematike ravnanja z odpadki je pogoj za doseg pomembnega dela ciljev na področju varstva okolja. Problematika je kompleksna in zaradi omejenih virov terja selektiven pristop in ravnovesje med organizacijskimi ter pravno-ekonomskimi ukrepi na eni strani ter konkretnimi tehničnimi rešitvami na drugi. Ta dokument izhaja iz predpostavke, da dosedanje oblike reševanja niso dale pravih rezultatov zaradi neselektivnosti pristopa in poudarjanja tehničnih pred drugimi problemi. Strateške usmeritve Republike Slovenije za ravnanje z odpadki, ki jih je Vlada Republike Slovenije že sprejela, je najširši okvir reševanja problematike ravnanja z odpadki, zato jih v tem dokumentu ne ponavljamo. Predlagani cilji in ukrepi so na načelni ravni sicer skladni s strateškimi usmeritvami, na izvedbeni ravni pa NPVO samo vpenja konkretne korake v širši okvir politike varstva okolja s ciljem doseganja medsebojno dopolnjujočega učinka.

Osnovni cilji so določeni s Strateškimi usmeritvami Republike Slovenije za ravnanje z odpadki. Na globalni ravni so osnovni cilji ravnanja z odpadki:

ODP1) Zmanjšanje nastajanja in nevarnostnega potenciala odpadkov pri izvoru,

ODP2) Povečanje snovne in energetske izrabe odpadkov ter zmanjševanje emisij toplogrednih plinov,

ODP3) Vzpostavitev učinkovitega sistema ravnanja z odpadki,

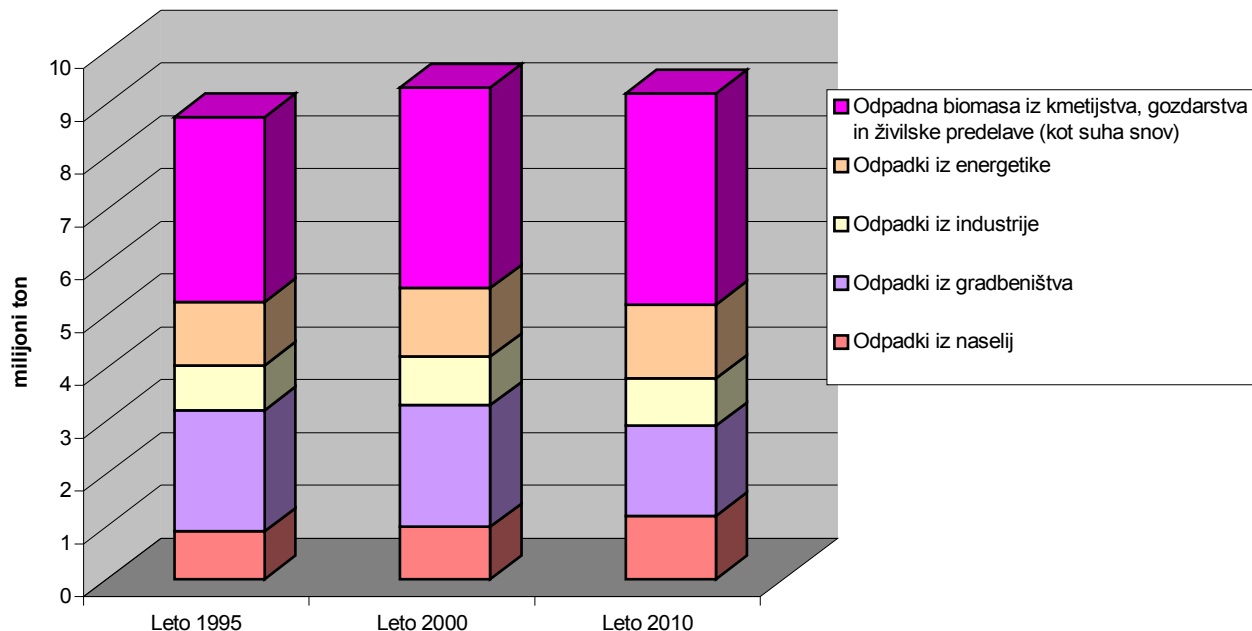
ODP4) Postopna odprava starih bremen.

6.1.2.1 Okvirni program do leta 2008

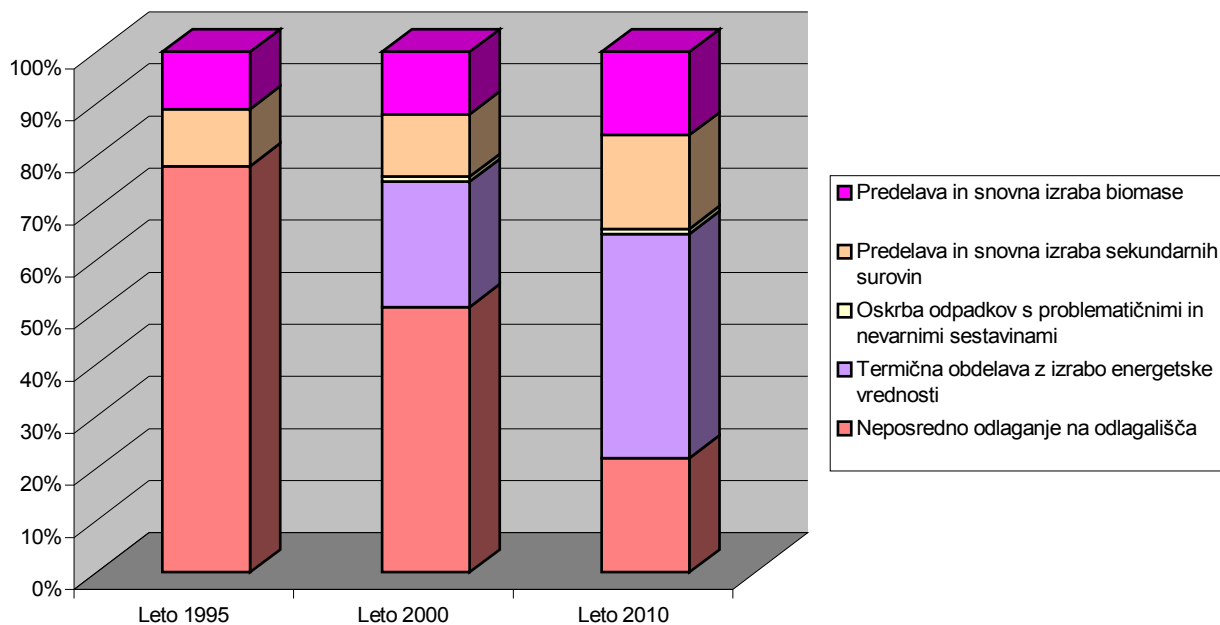
Učinkovito in za družbo sprejemljivo ravnanje z odpadki zahteva veliko število ukrepov in dejavnosti, ki so med seboj tesno povezani in se dopolnjujejo. Postavljene cilje bo mogoče doseči ob najširšem razumevanju vpliva problematike odpadkov na razvoj ter ob soglasju najširše javnosti pri umeščanju objektov in naprav v prostor. Okvirne količine in sestava vseh odpadkov, ocenjena napoved količin do leta 2000 ter gibanje v desetletju po njem so prikazani na sliki 3.

Količine *komunalnih* odpadkov bo mogoče zmanjšati z ustreznim zbiranjem posameznih vrst odpadkov ter zagotovitvijo njihove snovne in energetske izrabe (slika 4)ⁱⁱ. Ločeno zbiranje nevarnih komponent bo zmanjšalo nevarnostni potencial.

Slika 3: Okvirne količine odpadkov in trendi

Slika 4: Prognoza ravnanja z odpadki iz naselij

Na področju *industrijskih odpadkov* bo poudarek na uvajanju ukrepov za vzpostavitev ravnanja z odpadki na ravni prakse EU. Ob teh ukrepih bodo uvedeni tudi ukrepi na osnovi tržnih mehanizmov (npr. uvajanje sistemov ravnanja z okoljem (EMS)), uvedba dajatev za imetnike – povzročitelje odpadkov, višji stroški odlaganja odpadkov, olajšave v primeru uvajanja rešitev ipd.), ki bodo spodbujali snovno in energetske izrabo odpadkov ter zmanjševanje njihove škodljivosti z razstrupljanjem, kemičnim/termičnim/biološkim stabiliziranjem ipd.

Realizacija Strateških usmeritev Republike Slovenije za ravnanje z odpadki je izredno zahtevna in povezana z nizom skladnih ukrepov na številnih področjih. Najpomembnejši bodo:

- sprejem posodobljene zakonodaje z vsemi pripadajočimi podzakonskimi predpisi, ki bodo zagotavljali z EU primerljive pogoje ravnanja z odpadki. S predpisi bo potrebno opredeliti tudi pravila ravnanja z odpadno embalažo, zagotavljanje organizacijskih in tehnično-prostorskih predpostavk uveljavljanja rešitev (izdelava programov in odlokov za ravnanje z odpadki na ravni lokalnih skupnosti; izdelava predinvesticijskih programov, prostorskih aktov ipd.),
- dosledno izvajanje obveznosti iz mednarodnih in bilateralnih pogodb (Baselska konvencija (Ur.l.RS, št. 48/93 – MP, št. 15/93)), vzpostavitev informacijskega sistema za odpadke ter objekte in naprave za obdelavo in končno oskrbo odpadkov,
- uveljavljanje predlaganih rešitev bo temeljilo pretežno na ekonomskih inštrumentih, ki bodo spodbujali minimaliziranje odpadkov pri izvoru ter k zagotavljanju materialnih predpostavk za delovanje zamišljenega sistema,
- ob ekonomskih inštrumentih bo na področju ravnanja z odpadki poudarek na povezovanju povzročiteljev – imetnikov in odstranjevalcev odpadkov,
- zaradi občutljivosti problematike in poudarjenega NIMBY učinka bo treba posvetiti posebno pozornost trajnemu informiranju, izobraževanju in razvoju s ciljem postopnega spreminjanja zavesti vseh prebivalcev.

Tabela 1 Program ukrepov na področju ravnanja z odpadki do leta 2003

Cilj / Referenčni predpis EU	Ukrepi za doseg ciljev	Rok	Ocena stroškov (v mio SIT)	Možni viri financiranja	Nosilec
Politika ravnanja z odpadki (PO)					
ODP-1 do 4	UK-PO-1.ODP Analiza izvajanja Strateških usmeritev RS za ravnanje z odpadki	1999	1	PR	MOP
ODP-1 do 4 75/442/EEC 91/689/EEC	UK-PO-2.ODP Izdelava načrtov za ravnanje s posameznimi vrstami odpadkov na ravni države, lokalnih skupnosti in gospodarskih dejavnosti	2003	Ocena ni možna	PR, LS, podjetja	MOP, LS, gospodarstvo
Zakonodaja (ZA)					
ODP-1 do 4	UK-ZA-1.ODP Sprejem osnovnega sistema predpisov na področju ravnanja z odpadki v skladu z ureditvijo EU ⁱⁱⁱ	1999	20	PR	MOP
Inštitucionalna krepitev (IK)					
ODP-1 do 4	UK-IK-1.ODP Kadrovska okrepitev za izvajanje programskih, upravnih in inšpekcijskih nalog na področju ravnanja z odpadki	1999 ^{iv}	30	PR	MOP – UVN
ODP-1 do 4 75/442/EEC 91/689/EEC	UK-IK-2.ODP Vzpostavitev baze podatkov o: a) izvoru, količini in načinu ravnanja z odpadki, b) objektih in napravah za ravnanje z odpadki, c) izvajalci dejavnosti s področja ravnanja z odpadki	2000	10	PR	MOP – UVN
Osnovne investicije^v in tehnični ukrepi (INV) – podroben pregled potrebnih investicij je opredeljen s Strateškimi usmeritvami Republike Slovenije za ravnanje z odpadki					
A. Investicije na področju ravnanja s komunalnimi in njim podobnimi odpadki					
ODP 1 do 4 75/439/EEC 91/692/EEC 96/59/EC 91/157/EEC 94/62/EC	UK-INV-1.ODP Vzpostavitev sistemov za zbiranje, sortiranje, pretovarjanje, predobdelavo in predpripravo odpadkov	2010 ^{vi}	11.900/leto	javna sredstva, tuji viri	MOP, LS, podjetja,
ODP 1 do 4 COM(97)105 Final	UK-INV-2.ODP Sanacija in rekonstrukcija sedanjih ter izgradnja novih odlagališč odpadkov	2015			
ODP 1 do 4 89/429/EEC 94/67/EEC 89/369/EEC	UK-INV-3.ODP Izgradnja objektov in naprav za toplotno obdelavo in energetske izrabo odpadkov	2010			
B. Investicije na področju ravnanja z odpadki iz dejavnosti					

ODP 1 do 4 75/442/EEC	UK-INV-1.ODP	Priprava in izvedba programov ravnanja z odpadki v industriji, energetiki, kmetijstvu, gozdarstvu in gradbeništvu	2010	5600/leto	IND, PR (MOP, MGD, MKGP)	gospodarstvo
Raziskovanje (RAZ)						
ODP 2	UK-RAZ-1.ODP	Preučitev ekonomskih ukrepov za spodbujanje rasti snovne in energetske učinkovitosti družbe (javni sektor in gospodarstvo)	1999	2	PR	MOP – UVN
Izobraževanje, usposabljanje in informiranje (IZO)						
ODP 1, 2, 3	UK-IZO-1.ODP	Uveljavljanje specializiranih programov za minimaliziranje in recikliranje odpadkov (brošure, članki, TV-oddaje, plakati ipd.)	trajna naloga	10	PR	MOP, MGD, tuji viri, LS

ⁱ Inventarizacija odlagališč komunalnih odpadkov v Sloveniji, VGP Drava, Ptuj, 1994

ⁱⁱ Podatki so prevzeti iz Strateških usmeritev RS za ravnanja z odpadki. Z predvideno revizijo v letu 1999 je stanje, prikazano na sliki za leti 2000 in 2010, pričakovati šele 5 let kasneje.

ⁱⁱⁱ S tem ukrepom se misli na sprejem osnovnega paketa predpisov s področja ravnanja z odpadki, ki bo zagotavljal podlago za začetek izvajanja sprejete strategije ravnanja z odpadki ter državnega programa za prevzem *acquisa*.

^{iv} Po uveljavitvi osnovnega sistema predpisov

^v Podrobno so investicije opredeljene v Strateških usmeritvah RS za ravnanje z odpadki.

^{vi} Letnice so povzete iz Strateških usmeritev RS za ravnanje z odpadki, ki daje dovolj dobro podlago za odmik od mejnika 2003. Poudariti je potrebno, da narava izgradnje objektov in naprav za ravnanje z odpadki praviloma presega obdobje petih let.